

ورقی از تاریخ تصوف و عرفان

وعظ و خطابه در تاریخ درخشان اسلام و ایران مقام ارجمندی دارد، تاریخ شاهدهای زنده‌ای از گویندگان بزرگ بیاد دارد، در صد سال اخیر خطبای بزرگ مانند سید جمال‌الدین مشهور بافغانی، ملك المتكلمين، سید جمال واعظ بودند که نقش بزرگی را در راه بیداری مردم انجام دادند، هیچگاه تاریخ شرق نزدیک، سخنان پرشور سید جمال‌الدین را فراموس نمیکنند تا کنون صدها کتاب، رساله، مقاله درباره سید بزبانهای زنده دنیا نوشته و منتشر ساختند، نگارنده ناچیز این سطرها دو کتاب در این خصوص تألیف و منتشر کرد.

۱- کتاب زندگانی و فلسفه سیاسی و اجتماعی سید جمال‌الدین افغانی.

۲- کتاب آراء و معتقدات سید جمال‌الدین افغانی «چاپ تهران» هر دو جلد

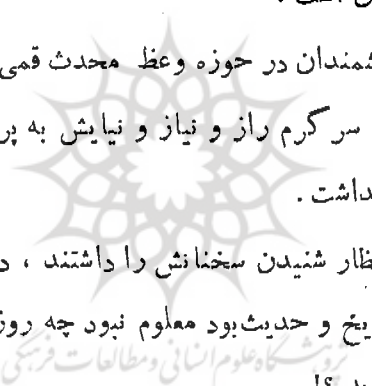
آن مورد توجه دانشمندان و فضایی خاورمیانه قرار گرفت، مستشرقین آنها را گرامی داشتند و آن دو کتاب استناد نمودند، در پنجاه سال اخیر هم آقا میرزا محمد واعظ همدانی، آقاسید یحیی یزدی، کیوان قزوینی، شیخ غلامرضا طبسی، صدراصفهانی، شمس واعظ تهرانی، حاج شیخ مهدی خراسانی از بزرگان سخنرانهای ایران بودند، هر یک از آنان در راه خدمت بمردم فداکاریها کردند، نفوس سخنان گویندگان نامی باندازه‌ای بود که هر شنونده‌ای را تحت تأثیر بیان خود میگرفتند.

سید صالح حلی از خطبای مشهور و دانشمند عراق عرب بود، یکی از بزرگان دستورداد که بسخنان منبری سید حلی گوش ندهند! چون خطابه‌های وی بسیار شیرین

نگارنده این سطور درست بیاد دارد با بعضی از طلبه‌ها و فضایی نجف توجهی بفتوای آن بزرگ‌مرد ننمود و بخطابه‌های آن واعظ دانشمند گوش میداد، قدرت بیان سید حلی با اندازه‌ای گیرا بود که همه را در تحت تأثیر قرار میداد، همه شیفته سخنرانی او بودند. شادروان حاج شیخ عباس قمی از بزرگان محدثین و خطبای نامی اسلامی بشمار میرفت، سالی به نجف آمده ماه رمضان بود، عصرها بمنبر میرفت، از گفتن روایت‌ها و خبرهای دروغ‌گریزان بود.

کتاب‌های تاریخی او عبری و فارسی بارها در لبنان، نجف، تهران چاپ شده و مورد استفاده دانشمندان است.

بیشتر فضلا و دانشمندان در حوزه وعظ و محدث قمی حاضر میشدند، بیشتر اوقات آن عالم بزرگ، سرگرم راز و نیاز و نیایش به پروردگار یکتا میشد، با خدای خویش صحبت میداشت.

با آنکه همه انتظار شنیدن سخنانش را داشتند، در حقیقت بیانات محدث جلیل قمی درسی از تاریخ و حدیث بود معلوم نبود چه روزی صحبت میکند؟! چه ساعتی بمسجد خواهد آید؟! 

در آن روزهای ماه مبارک رمضان که همه بسوی خدا میروند، بزرگوار ما رویه ثابتی نداشت، ساعتی در مسجد بانتظار می‌نشستیم تا از درب مسجد در آید و روان تازه‌ای در کالبد مشتاقان بدمد.

راقم سطور سبب را از وی جويا شد؟! که این آمدن و رفتن‌های ناگهانی چیست؟! روشن نبود چه روزی بمنبر می‌رود و معلوم شد که چون بر عرصه منبر می‌نشست، مسجد را پراز فضلا و دانشمندان می‌دید که همه چشم براه بودند تا وی به سخن پردازد، مبادا هوای نفس او را بر عرشه منبر مغرور کند!! ترك وعظ و خطابه

میکرد تا در پاکی دل خود کوشد ، دل را آئینه یزدانی نماید ، آری چنین کنند
بزرگان ، چو کرد بایدکار .

شادروان شیخ غلامرضا طبسی در یکی از ماه‌های رمضان به نجف آمد . در
شیوایی بیان ، قدرت سخنرانی یکتا بود . سخنانی چون در میسفت ، عرب ، ایرانی ،
ترك ، کرد ، در پای منبر او پروانه وار می‌نشستند ، شیفته سخنان خطیب بزرگ و
جوان ایرانی بودند .

هر گاه در تاریخ اسلام و ایران جستجو کنیم نمونه‌های درخشانی از رهبران
بزرگ خواهیم یافت که در برابر پول ، قدرت ، مقام منبر پیامبر اسلام را هیچگاه
آلوده نساختند ! و درس عبرتی بآیندگان آموختند !

فخر رازی ، ابوالفتح رازی ، حسین کاشفی ، مولانا جلال‌الدین بلخی ، ابو
سعید ابی‌الخیر . ابن شهر آشوب صاحب کتاب «مشابهات قرآن» و صدها مانند آنان
مردم را براه راست رهبر بودند ، دریغاً که در عصر ما فضلا و دانشمندان کمتر
توجه به خطابه دارند ! میدان را برای کوتاه نظران نادان و قلاشان هرجائی خالی
گذاشتند !

هر وقت که یکی از این عروسک‌ها را می‌بینم که بازیگر میدان شده بزبان حال
وقال این شعر حافظ را مترنم می‌شوم :

ای مگس عرصه سیمرخ نه جولانگه تست

عرض خود می‌بری و زحمت ما میداری

گرچه اکنون هم گویندگان هنرمند و دانشمند در کشور خودمان داریم که
می‌توانیم بعضی از آنان را از افتخارات جهان اسلامی بشمار آوریم ، براستی بزرگان
ایران از هو و جنجال عوام و توده مردم نمی‌هراسیدند ، همیشه راه تقوی و پاکدامنی

را برای ارشاد عموم درپیش گرفتند آری همیشه مردم نیازمند هدایت و رهبری هستند تا حقیقت را روشن تر سازند .

دریغا که بعضی بوقلمون صفتان از مقام مقدس و عظمی و ارشاد سوءاستفاده نمودند! راه هوی و هوس را پیمودند توجه نداشتند که عرصه منبر راه ارشاد و هدایت افکار است .

یکی از سخنرانان نامی و وارسته معاصر که در کنج شیراز خزیده و نباید او را فراموش کرد ، دانشمند روشن ضمیری است که سرد و گرم روزگار را چشید و دید که اینک بکنج قفسش نیست بجز بال و پری !! خواست ارمغانی از توشه عمر گرانمایه خویش بیادگار گذارد ، کتابی در چند جلد بنام « کشکول » تألیف و منتشر نمود ، گویا « کشکول » و « عصاره » از بودا بیادگار مانده است .

شیخ بهائی دانشمند نامی کتابی بنام « کشکول » تألیف کرد که بارها در ایران و مصر چاپ و منتشر شد .

شیخ یوسف بحرینی مؤلف کتاب بسیار نفیس « حدایق » کتابی بنام « کشکول » بهربی نوشت در ایران و عراق عرب چاپ شده .

دیگران پیرو اینان شدند سید عبدالله بلادی از دانشمندان معاصر « بوشهری » بهمین نام کتابی تألیف و منتشر ساخت ، یادداشت های ادبی . تاریخی ، لغوی پراکنده فرهاد میرزا را بصورت کتابی فراهم کردند و نامش را « زنبیل » نهادند این کتاب دومرتبه در تهران چاپ شد . (۱)

رساله ای بنام « کشکول » بقلم محمد سینم مقطب در هزار و سیصد و چهارده

۱ - نگاه کنید برساله شرح احوال و آثار فرهاد میرزا بقلم مرتضی مدرسی چهاردهی

هجری قمری بچاپ رسید ، کتاب کشکول شیخ الاسلامی مجموعه‌ای است از مقالات علمی ، ادبی ، تاریخی که برای عموم دانشجویان و فضلا بکار آید .

مؤلف دانشمند نام دیگری برای کشکول خود نهاد بنام «دانش‌نامه» که چهار جلد آن در شیراز چاپ شد چون کتاب «دانش‌نامه» مورد توجه قرار گرفت آقای میرزا محمد هادی فخرالمحققین یادداشت های پراکنده خود را فراهم ساخت و جلد دیگری از «کشکول» شیخ الاسلامی را بنام بستان المعارف گذاشت .

این کتاب هم مانند سایر انتشارات کتابخانه احمدی شیراز از کتابهای عرفانی ، ادبی ، تاریخی است .

بیشتر مندرجات این رشته از کتابها از طرف مؤلف دانشمند آن در «خانقاه احمدی شیراز» بارها بیان شد .

گویند که آقای میرزا احمد تبریزی مشهور به «وحیدالاولیاء» در پرورش روحی مؤلف «کشکول شیخ الاسلامی» نقش موثری داشت ، از این جهت است که سخنی که از زبان و قلم با ایمان تراوش کند نقش بردار نشیند . ای کاش همه گویندگان ما بسخنان خود ایمان داشته باشند !! اگر چنین میشد جهان امروز اسلامی بهتر از این میشد که هست .

گر مسلمانی از این است که حافظ دارد

وای اگر از پس امروز بود فردائی

بیشتر گویندگان معاصر که رنج مطالعه و دقت نظر را کمتر دارند ، وقت خواندن کتابهای علمی سنگین را ندارند ! دوره کتاب کشکول شیخ الاسلامی بکارشان آید مؤلف دانشمند «کشکول» فرهنگ اسلامی و معارف نوین را بسبک دلکشی نوشت که همه میتوانند از آن بهره مند شوند .